

Stipan Trogrlić

*Katolička crkva u Istri. Nacionalno-političke i idejne podjele
(1880.-1914.)*

Pula, 2006., 230 str.

Stipan Trogrlić autor je djela *Katolički pokret u Istri (1895.-1914.; Zagreb, 2000.)*, a za tisak je pripremio i knjigu *Katolička crkva u Istri i državna vlast (1945.-1954.)*. Između ta dva djela objavio je knjigu *Katolička crkva u Istri. Nacionalno-političke i idejne podjele (1880.-1914.; Pula, 2006.)*, što ukazuje da je Crkva u Istri u drugoj polovici 19. st. i prvoj polovici 20. st. tema kojoj je s osobitom zauzetošću upravio svoja povijesna istraživanja. Naslovi objavljenih knjiga odmah nameću misao da su knjige u mnogočemu komplementarne i zapravo traže jedna drugu.

U uvodu (str. 7-11) pisac jasno ukazuje na dosadašnje pristupe u povijesnim prikazima uloge Crkve u Istri u drugoj polovici 19. i na početku 20. st. Razlikuje pristupe talijanske i hrvatske historiografije, a onda kod jedne i druge stavove tzv. svjetovne i tzv. crkvene historiografije. Opravdano je pisac ukazao na ovu različitost u samome pristupu povijesnom istraživanju i obrazložio zašto su ti pristupi do te mjere divergentni da bi postavio tvrdnju kako ni jedan od njih ne omogućuje cjelovitu i točnu spoznaju stanja i djelovanja Crkve u Istri u spomenutom razdoblju. Treba naglasiti da se autor nije zadovoljio samo analitičkim proučavanjem dosadašnje historiografije već je sam provjeravao poznatu i tražio nepoznatu izvornu građu tako da je samostalno postavio ustrojstvo svom djelu i zatim ga opravdao do te mjere da je mogao izbjeći polemiku s piscima četiriju spomenutih upravljenosti među povjesničarima.

Knjiga je razdijeljena u pet poglavlja. Prvo ističe “konfliktna i pomalo traumatičan” susret Katoličke crkve s građanskim društvom (str. 13-60). Premda više piše o globalnom susretu Crkve i liberalizma, uspješno primjenjuje opća saznanja na stanje u Istri. Ukazuje na činjenicu i razloge nepovjerenja Crkve u liberalizam i njegovu prisutnost u kulturi, prosvjeti, ekonomiji i politici. No, obrazlaže i promjenu crkvenih stavova potkraj 19. st., nakon zaokreta Crkve u

socijalnoj politici. Drugo poglavlje “Političke i vjerske prilike u Istri (1815.-1918.)” najprije prikazuje te prilike u Habsburškoj Monarhiji, a zatim u samoj Istri (str. 61-91); osobito je iscrpno i vjerodostojno predstavljen “istarski svećenik i njegov svijet” (str. 87-91). Treće poglavlje “Crkva i istarska nacionalno-politička situacija (1861.-1907.)” sustavno razlaže kako je i tko prihvatio ideje ilirskog pokreta u Istri, naglašava ulogu biskupa Jurja Dobrile i stanje nakon njegove smrti do pojave Hrvatskog katoličkog pokreta koji ponovno zaoštrava odnose Crkve i liberalnih društvenih i političkih slojeva u Istri (str. 93-136). Ne zaustavlja se autor samo na prikazu stanja Crkve među istarskim Hrvatima već piše i o stanju Crkve među istarskim Slovencima. Četvrto je poglavlje “Hrvatski katolički pokret i Talijanski katolički pokret - organiziran nastup istarskih katolika” (str. 137-190) usredotočeno na zbivanja kojima su i drugi povjesničari, a osobito sudionici tih zbivanja, posvetili svoju pozornost. Trogrlić tim zapisima poklanja punu pozornost i zatim vlastitim istraživanjima upotpunjuje spoznaje o širenju i organizaciji Hrvatskog katoličkog pokreta u Istri, a isto tako i o djelovanju Talijanskog katoličkog pokreta na istarskom tlu. Ti zapisi omogućuju cjelovitu sliku o tom razdoblju crkvenog djelovanja, a dijelom mijenjaju već prihvaćene sudove i ukazuju na važnost tog razdoblja za kasniju povijest Crkve u Istri. Peto poglavlje “Koparsko sjemenište između vjerskog i nacionalnog” (str. 193-216) prvi je cjelovit prikaz rada tog sjemeništa koji se odmaknuo od nizanja uspomena koparskih sjemeništara. Ističe njegovu ulogu u životu Crkve, ali ne zaboravlja naglasiti da je sjemenište bilo jedno od uporišta talijanizacije slavenskog življa u Istri.

Trogrlićevo je djelo prvo historiografsko djelo na hrvatskom jeziku koje povijest Crkve u drugoj polovici 19. st. i na samom početku 20. st. stavlja u koordinate odnosa Crkve i društva u Habsburškoj Monarhiji tog vremena. Oslobođeno je subjektivnih pristupa pojedinim značajnim osobama iz tog vremena u Crkvi i u društvu i kritičkom prosudbom uspješno razotkriva dubok sukob između Crkve i liberalizma s jedne strane te hrvatskog i talijanskog nacionalnog elementa u samoj Crkvi. Pisano je na osnovi vlastitih istraživanja

povijesnih vrela pa njegova vrijednost nadilazi zapise pojedinih sudionika zbivanja u tom razdoblju hrvatske crkvene povijesti. Ovom djelu valja pokloniti punu pažnju i prihvatiti ga s povjerenjem kao vodič za poznavanje i razumijevanje crkvene, kulturne i društvene povijesti Istre u tom osobitom razdoblju istarske prošlosti.

F. E. Hoško